

משרד החינוך

אגף בכיר בחינות

המנהל הפדגוגי

מחברת בחינה

לנבחנים ולנבחנות שלום,

יש לקרוא את ההוראות בעמוד זה ולמלא אותן בדיוקנות. אי־מילוי ההוראות עלול לגרום לתקלות ואף להביא לפסילת הבחינה.

הבחינה נועדה לבדוק הישגים אישיים, ולכן יש לעבוד עבודה עצמית בלבד. בזמן הבחינה אין להיעזר בזולת ואין לתת או לקבל חומר בכתב או בעל פה.

אין להכניס לחדר הבחינה חומר עזר – ספרים, מחברות, רשימות – חוץ מ"חומר עזר מותר בשימוש" המפורט בגוף השאלון או בהוראות מוקדמות של המשרד. כמו כן **אין להכניס לחדר הבחינה טלפונים או מכשירים אלקטרוניים אחרים**. שימוש בחומר עזר שאינו מותר יוביל לפסילת הבחינה.

לאחר סיום כתיבת הבחינה יש למסור את המחברת למשגיח ולעזוב בשקט את חדר הבחינה.

יש להקפיד על טוהר הבחינות!

הוראות לבחינה

- יש לוודא כי במדבקות הנבחן שקיבלתם מודפסים פרטיכם האישיים. אין להוסיף או לשנות שום פרט במדבקות, כדי למנוע עיכוב בזיהוי המחברת וברישום הציונים.
- אם לא קיבלתם מדבקה, יש למלא בכתב יד את הפרטים במקום המיועד למדבקת הנבחן.
- אסור לכתוב בשולי מחברת הבחינה (החלק המקווקו) משום שחלק זה לא ייסרק.
- לטייטה ישמשו אך ורק דפי מחברת הבחינה שיועדו לכך.
- אין לתלוש או להוסיף דפים.** מחברת שתוגש לא שלמה תעורר חשד לאי־קיום טוהר הבחינות.
- אין לכתוב שם בתוך המחברת משום שהבחינה נבדקת בעילום שם.

בהצלחה!

מדבקת שאלון
ملصقة نموذج امتحان

שאלון 011284

עברית

מדבקת נבחן והתאמות
ملصقة ممتحن وملاءمات

שנה السنة
חודש الشهر
מועד موعد

סמל ביה"ס
رقم المدرسة

מס' תעודת הזהות
رقم الهوية

מסל ביה"ס
رقم المدرسة

יש להדביק כאן ↑ מדבקת נבחן (ללא שם) يجب هنا ↑ إلصاق ملصقة ممتحن (بدون اسم)

יש לסמן במשבצת ☐ אם ניתנה מחברת נוספת

يجب الإشارة في المربع ☐ إذا أُعطي دفتر إضافي

* التّعليمات باللّغة العربيّة علم، ظهر الصّفحة

الإدارة التربويّة
وزارة التربية والتعليم
القسم الكبير لامتحانات

دفتر امتحان

تحيّة للممتحنين وللممتحنات،

يجب قراءة التعليمات في هذه الصفحة والعمل وفقاً لها بدقة . عدم تنفيذ التعليمات قد يؤدي إلى عواقب مختلفة وحتى إلى إلغاء الامتحان .
أعدّ الامتحان لفحص التحصيلات الشخصية، لذلك يجب العمل بشكل ذاتي فقط . أثناء الامتحان، لا يُسمح طلب المساعدة من الغير، ولا يُسمح إعطاء أو الحصول على موادّ مكتوبة أو شفهيّة .

لا يُسمح إدخال موادّ مساعدة – كتب، دفاتر، قوائم – إلى غرفة الامتحان، ما عدا "موادّ مساعدة يُسمح استعمالها" المفصّلة في نموذج الامتحان أو في تعليمات مسبقة من وزارة التربية والتعليم . كما لا يُسمح إدخال هواتف خلويّة أو أجهزة إلكترونيّة أخرى إلى غرفة الامتحان . استعمال موادّ مساعدة لا يُسمح استعمالها سوف يؤدي إلى إلغاء الامتحان .
بعد الانتهاء من كتابة الامتحان، يجب تسليم الدفتر للمراقب ومغادرة غرفة الامتحان بهدوء .

يجب التقيّد بنزاهة الامتحانات!

تعليمات للامتحان

1. يجب التأكّد بأنّ تفاصيلكم الشخصية مطبوعة على ملصقات الممتحن التي حصلتم عليها . لا يُسمح إضافة أو تغيير أية تفاصيل في الملصقات، وذلك لمنع عواقب في تشخيص الدفتر وفي تسجيل العلامات .
2. في حال عدم حصولكم على ملصقة، يجب ملء التفاصيل في المكان المعدّ لملصقة الممتحن، بخطّ يد .
3. لا يُسمح الكتابة في هوامش الدفتر (في المنطقة المخططة)، لأنّه لن يتمّ مسح ضوئيّ لهذه المنطقة .
4. للمسوّدة تُستعمل أوراق دفتر الامتحان المعدّة لذلك فقط .
5. يُمنع نزع أو إضافة أوراق . الدفتر الذي يُسلّم ناقصاً يُثير الشكّ بعدم الالتزام بنزاهة الامتحانات .
6. لا يُسمح كتابة الاسم داخل الدفتر، لأنّ الامتحان يُفحص بدون ذكر اسم .

نتمنّى لكم النجاح!

/המשך מעבר לדף/

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ג, מועד ב, מס' 11284 + נספח

פרק א – הבנה והבעה (50 נקודות)

קראו את המאמרים 1–2 שבנספח המצורף, וענו על כל השאלות 1–10 שלפניכם.
הקפידו על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

הבנת הנקרא (30 נקודות)

ענו על השאלות 1–4, על פי מאמר 1.

1. בסוף פסקה א הכותבת מציגה שתי שאלות: "מה גורם לנו לצחוק, ומה הצחוק מוסיף לחיינו?"

א. מה גורם לבני אדם לצחוק? כתבו שני גורמים לצחוק שמוזכרים במאמר. (2 נקודות)

ב. העתיקו מן המאמר משפט המסביר את חשיבות הצחוק בחיינו. (2 נקודות)

2. השלימו את הקטע שלפניכם על פי פסקות ג, ד, ו־ה. (ההשלמה יכולה להיות מילה אחת

או יותר.) (4 נקודות)

בני אדם, קופים וחולדות צוחקים בשעת משחק. כמו כן הם צוחקים כאשר _____,

כי לשלושתם יש בגוף _____.

ההבדל העיקרי ביניהם הוא ש _____ בניגוד ל _____

משתמשים בצחוק גם כדי להשיג מטרות שונות.

3. א. על פי פסקה ח, מהי השאלה שנשאלו המשתתפים במחקר משנת 2016?

הקיפו את התשובה הנכונה. (2 נקודות)

- באיזו מידה האנשים שהוקלטו במחקר מקשיבים זה לזה?
- באיזו מידה האנשים שהוקלטו במחקר צוחקים בקול רם?
- באיזו מידה האנשים שהוקלטו במחקר צוחקים צחוק אמיתי?
- באיזו מידה האנשים שהוקלטו במחקר הם בני אותו גיל?

ב. מהי אחת ממסקנות המחקר?

הקיפו את התשובה הנכונה. (2 נקודות)

- אפשר לגרום לקרבה בין אנשים באמצעות צחוק מזויף.
- אפשר לקבוע את מידת הקרבה בין אנשים לפי סוג הצחוק שלהם.
- אי אפשר לדעת מתי הצחוק הוא אמיתי ומתי הוא מזויף.
- אי אפשר ללמד בעלי חיים לצחוק צחוק מזויף.

4. "בני האדם למדו להשתמש בצחוק גם במצבים אחרים ולמטרות שונות" (פסקה ה).

על פי המאמר, הקיפו את המשפט המתאר מצב אחר ומטרה שונה של השימוש של

בני האדם בצחוק. (2 נקודות)

- בני האדם למדו להשתמש בצחוק כדי ליצור תחושה נעימה.
- בני האדם למדו להשתמש בצחוק כדי להעליב ולפגוע.
- בני האדם למדו להשתמש בצחוק כדי לגרום הנאה ושעשוע.
- בני האדם למדו להשתמש בצחוק בזמן משחק כדי לגרום לאיום.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ג, מועד ב, מס' 11284 + נספח

ענו על השאלות 5–7, על פי מאמר 2.

5. א. בפסקה א כתוב: "סוג הצחוק מסגיר את מידת הקרבה בין הצוחקים".

הקיפו את המשמעות הנכונה של המשפט. (2 נקודות)

- הצחוק מגלה עד כמה הצוחקים קרובים זה לזה.
- הצחוק מחבר ויוצר קשר בין הצוחקים.
- הצחוק מצמצם פערים בין בני האדם.
- הצחוק מסתיר את הקשר בין הצוחקים.

ב. בפסקה ב מוזכר המשפט: "אמור לי מה מצחיק אותך, ואומר לך מי אתה".
מהי כוונת המשפט?

הקיפו את התשובה הנכונה. (2 נקודות)

- ההומור והצחוק מחזקים דעות קדומות בנושאים חברתיים.
- אפשר לדעת את הדעה של אנשים לפי התגובות שלהם על בדיחות.
- אפשר לזהות מי האיש שצוחק לפי קולות הצחוק שהוא משמיע.
- לפעמים הומור יכול להסתיר ביקורת מעליבה והוא יכול לפגוע.

6. לטענת כותבת המאמר, בעזרת צחוק והומור אפשר לזהות קשר בין אנשים (פסקה ב).
איך הכותבת מבססת טענה זו?

הקיפו את התשובה הנכונה. (2 נקודות)

- בפסקה ב היא מציגה ציטוט לביסוס הטענה.
- בפסקה ג היא מציגה טענת נגד ומפריכה (שוללת) אותה.
- בפסקה ד היא מציגה מחקר המבסס את הטענה.
- בפסקה ה היא מציגה הסבר לטענה ודוגמה.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ג, מועד ב, מס' 11284 + נספח

7. לטענת כותבת המאמר **בפסקה ב**, צחוק והומור הם כלים מצוינים שבעזרתם אפשר לזהות תכונות אישיות, דעות ועמדות וקשר בין אנשים.

על פי **פסקות ג-ה**, ענו על הסעיפים שלפניכם. (4 נקודות)

א. כתבו דוגמה לתכונת אופי שלילית שאפשר לזהות באמצעות הומור:

ב. כתבו דוגמה לעמדה חברתית שאפשר לזהות באמצעות הומור:

ג. כתבו דוגמה לסימן לקשר קרוב בין אנשים:

ענו על השאלות 8-9 על פי **שני המאמרים**.

8. על פי **מאמר 2, פסקה א** (שורות 1-2) – איזה סוג של צחוק מתאר המשפט "בני האדם הם כנראה היצורים היחידים שיכולים להשתמש בצחוק כדי להפגין כוח או כדי לפגוע במישהו" (**מאמר 1, פסקה ז**)? (2 נקודות)

9. יש הטוענים שהומור וצחוק הם לא תמיד חיוביים, כי יש בהם לפעמים גם רוע.

א. לדעתכם, האם כותבות שני המאמרים היו מסכימות עם טענה זו?

הקיפו את התשובה הנכונה. (2 נקודות)

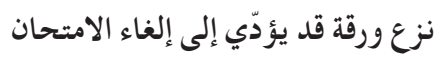
– כותבת מאמר 1 הייתה מסכימה עם הטענה, ואילו כותבת מאמר 2 לא הייתה מסכימה.

– כותבת מאמר 1 לא הייתה מסכימה עם הטענה, ואילו כותבת מאמר 2 הייתה מסכימה.

– שתי הכותבות היו מסכימות עם הטענה.

– שתי הכותבות היו מתנגדות לטענה.

ב. העתיקו מ**מאמר 1** את המשפט המבסס את תשובתכם שבסעיף א. (2 נקודות)

[illegible]

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ג, מועד ב, מס' 11284 + נספח

טיוטה

[illegible]

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ג, מועד ב, מס' 11284 + נספח

פרק ב – תחביר (20 נקודות)

בפרק זה ענו על ארבע מן השאלות 11–15 (לכל שאלה – 5 נקודות).

11. לפניכם שלושה משפטים ובהם מילת הקישור "כי".

- השחקנים טענו כי צחוק ומחיאות כפיים של הקהל משמחים אותם.
- מחקרים רבים קובעים כי ההומור והצחוק מחזקים תוקפנות.
- הומור וצחוק גורמים לאווירה טובה כי הם מפחיתים כעס ומתח.
- א. הקיפו את המשפט שבו מילת הקישור "כי" מציינת קשר של סיבה ותוצאה.
- ב. את המשפט שהקפתם כתבו מחדש באמצעות מילת הקישור "לכן".

ג. לפניכם משפט.

משרד הבריאות משקיע כספים רבים לשם שיפור התנאים בבתי החולים שברחבי הארץ.

ציינו את התפקיד התחבירי של המילים המסומנות בקו.

(בחרו מן התפקידים האלה: נושא, נושא, משלים שם, משלים פועל.)

כספים _____ שברחבי הארץ _____

12. א. לפניכם פרסומת לסדנת צחוק. הוסיפו ה"א הידיעה או "את" רק במקומות המתאימים.

הצחוק שומר על _____ בריאותכם ומחזק _____ המערכת _____ חיסונית.
במהלך _____ סדנת הצחוק שלנו אפשר לצחוק כמעט על כל _____ דבר.
אצלנו אפשר ליהנות מהשפעתו _____ חיובית של הצחוק גם ללא _____ סיבה.
הצטרפו אלינו כדי לצחוק והזמינו _____ החברים שלכם.

ב. לפניכם שלושה משפטים ובכל אחד מהם צירוף מודגש.

כתבו כל אחד מן הצירופים המודגשים בצורת הרבים.

- קשה למצוא פתרון פשוט לבעיות חברתיות.
- צחוק והומור מקילים קושי נפשי.
- בטיול נפלתי בגלל אבן חלקה.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ג, מועד ב, מס' 11284 + נספח

13. לפניכם בדיחה קצרה.

הילדה אמרה לאביה: "הבטחת לתת לי 100 שקלים אם אצליח במבחן, ועכשיו אתה יכול לשמוח כי חסכתי לך כסף".

כתבו את דברי הילדה בדיבור עקיף. פתחו במילים: הילדה אמרה לאביה...

הילדה אמרה לאביה e

14. א. לפניכם התחלה של משפט.

אף על פי שהצחוק קשור בדרך כלל לשמחה...

הקיפו את ההשלמה המתאימה ביותר למשפט.

– אנשים צוחקים בקול גם במקומות ציבוריים.

– הוא יכול לבטא גם מבוכה, פחד וחשש.

– יש מדינות שבהן אסור לנשים לצחוק במקום ציבורי.

– הוא יכול לתרום לאווירה נעימה בחברה.

ב. לפניכם שלושה משפטים (1–3). חברו אותם לקטע לכיד.

הקפידו על סדר הגיוני ועל שימוש במילות קישור מתאימות.

אין להשתמש בווי"ו החיבור. תוכלו לשנות את סדר המשפטים.

1. הומור וצחוק מעוררים הרגשה נעימה.

2. הומור וצחוק משפרים את איכות החיים.

3. חשוב לדעת להשתמש בהומור ובצחוק ברגישות.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ג, מועד ב, מס' 11284 + נספח

15. א. לפניכם משפט.

אנשים שצוחקים פעמים רבות במשך היום מוגנים יותר מפני מחלות לב ודיכאון.

כתבו את המשפט מחדש. פתחו במילים "מי ש..."

מי ש _____

ב. לפניכם משפט.

למרות ההנאה שההומור גורם, הוא גם יכול לחזק רגשות שליליים כלפי קבוצות אחרות.

כתבו את המשפט מחדש בכל אחד מן הסעיפים (1)–(2) על פי מילות הקישור הנתונות.

(1) אף על פי ש _____

(2) _____, למרות זאת _____

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ג, מועד ב, מס' 11284 + נספח

פרק ג – שם המספר ומערכת הצורות (30 נקודות)

בפרק זה שני חלקים:

חלק I: שאלת חובה – שאלה 16 (6 נקודות)

חלק II: שאלות בחירה – שאלות 17–21 (24 נקודות)

חלק I: שם המספר – שאלת חובה (6 נקודות)

ענו על שאלה 16.

16. א. **הקיפו** את הצורה ה**נכונה** של שם המספר בכל אחד מן המשפטים שלפניכם.

- **שלוש / שלושת** הזוכות בתחרות ישתתפו בסדנת צחוק.
- אנחנו חבורה אחת שקיימת כבר **שמונה עשרה / שמונה עשר** שנים.
- השתמשנו ב **עשרים ושניים / עשרים ושתיים** מקורות כדי לכתוב מאמר בנושא הצחוק.
- מתי יתקיים הכינוס ה **אחת עשרה / אחד עשר** לחקר ההומור?

ב. בכל אחד מן המשפטים שלפניכם כתבו ב**מילים** את המספר המודגש.

ביום הצחוק הבין-לאומי השתתפו **12,000** _____ אנשים מכל העולם.

על פי מחקרים, מבוגרים צוחקים בממוצע **14** _____ פעמים ביום.

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ג, מועד ב, מס' 11284 + נספח

חלק II: הפועל, השם ומילות היחס (24 נקודות)

בחלק זה ענו על ארבע מן השאלות 17 – 21 (לכל שאלה – 6 נקודות).

17. לפניכם ארבעה זוגות משפטים.

בכל זוג כתבו על פי שם הפועל שבסוגריים: **במשפט (1) – פועל ובמשפט (2) – שם**.

דוגמה: (1) הרופא בדק (לבדוק) את החולה.

(2) תוצאות הבדיקה (לבדוק) הוקלדו במחשב.

א. **(1)** הצחוק _____ **(להועיל)** לבריאות של בני האדם.

(2) מחקרים הוכיחו את ה _____ **(להועיל)** של הצחוק בהקלה של כאב פיזי ונפשי.

ב. **(1)** בני אדם עצבניים _____ **(לחשוב)** שכל העולם נגדם.

(2) _____ **(לחשוב)** חיובית הופכת את החיים ליפים וטובים יותר.

ג. **(1)** כיצד _____ **(להגיב)** אם יספרו לכם בדיחה לא מצחיקה?

(2) בדרך כלל ה _____ **(להגיב)** על בדיחה לא מצחיקה היא צחוק של מבוכה.

ד. **(1)** גורי קופים _____ **(לחקות)** תנועות גוף של בני אדם.

מכאן הביטוי: "קוף אחרי בן אדם".

(2) באמצעות פעולת ה _____ **(לחקות)** הקופים מפתחים את היכולות שלהם.

18. לפניכם הזמנה להשתתף בסדנת צחוק. כתבו את הפעלים החסרים על פי שם הפועל שבסוגריים.

חברות וחברים,

אם עדיין לא _____ **(לצפות)** בסרטון שלי בטיקטוק – _____ **(להגיע)** הזמן לעשות זאת!

אין לי ספק ש _____ **(להתגלגל)** מצחוק, ולרגע אחד _____ **(לשים)** בצד את כל הדאגות שלכם.

הסדנה שלי _____ **(להיפתח)** בשבוע הבא. אם _____ **(להצטרף)** אליה, תוכלו להמשיך לצחוק.

_____ **(לבוא)** לסדנה במצב רוח טוב. אני _____ **(לצפות)** לפגוש אתכם!

זכרו: הצחוק יפה לבריאות!

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ג, מועד ב, מס' 11284 + נספח

19. א. **הקיפו** את מילת היחס המתאימה בכל אחד מן המשפטים שלפניכם.

- השחקן השלים **עם / את / על** ההחלטה של הבמאי לבחור שחקן אחר לתפקיד הראשי בהצגה.
 - הוא החליט לעזור לשחקן שנבחר להשלים **עם / את / על** ההכנות לקראת ההצגה.
 - ההצלחה של הסטנדאפיסט תלויה **ב / על / עם** הבנה של הקהל את הבדיחות.
 - השמלה תלויה לייבוש **ב / על / עם** חבל הכביסה.
 - הבמאי ביקר אתמול **ב / את / עם** חדרו של השחקן הראשי.
 - בשיחה אישית הבמאי ביקר **ב / את / עם** ההופעה של השחקן.
- ב. בכל אחד מן המשפטים שלפניכם כתבו את מילת היחס שבסוגריים בהטיה הנכונה.
- לפעמים אנשים מתקשים לצחוק מבדיחות. הקושי שמתגלה _____ (אצל)
 - הוא תוצאה של העדר חוש הומור.
 - בני אדם אוהבים אנשים שמצחיקים אותם, ובדרך כלל מרגישים _____ (כלפי)
 - אהדה וחיבה.

20. לפניכם ארבעה צירופים, ובכל אחד מהם שם מודגש.

מצב **פְּלִפְלִי**, מערכת **חִסוּנִית**, הנער **החִבְרוּתִי**, **מִפִּית** נייר

- א. **הקיפו** מבין השמות המודגשים את השם שמשמעות הצורן הסופי שלו יוצאת דופן.
- ב. מהי המשמעות של הצורן הסופי היוצא דופן? _____
- ג. לפניכם שישה שמות שנוצרו בדרך של בסיס וצורן סופי □ ון.

פִּילוֹן, שְׁעוֹן, עֵתוֹן, הֶלִיכוֹן, יִלְדוֹן, חֲדָרוֹן

מיינו את השמות בטבלה לפי המשמעות של הצורן הסופי. (אין צורך לכתוב את המשמעות המשותפת בראש כל עמודה.)

משמעות 1	משמעות 2	משמעות 3

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ג, מועד ב, מס' 11284 + נספח

21. לפניכם שלושה זוגות משפטים.

בכל זוג כתבו במקום המתאים **במשפט (2)** שם מאותו השורש של שם הפועל המודגש במשפט (1).

א. (1) בעשורים האחרונים החוקרים ניסו להוכיח שלצחוק יש השפעה חיובית על בני האדם.

(2) החוקרים בודקים אם יש _____ מדעית להשפעה החיובית של הצחוק.

ב. (1) הצחוק יכול להקל את תחושת הכאב, אך הוא לא יכול לרפא את החולים.

(2) הצחוק תורם לתהליך ה _____ של חולים קשים.

ג. (1) בני אדם יכולים ליהנות מן הצחוק בכל גיל.

(2) באיזה גיל הצחוק גורם ל _____ מרובה?

/בהמשך דפי טיוטה/

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך

טיוטה

[illegible]

עברית: הבנה, הבעה ולשון, קיץ תשפ"ג, מועד ב, מס' 11284 + נספח

טיוטה

This image shows a single sheet of white paper with horizontal ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

"איתך בכל מקום, גם בבגרות.
בהצלחה, מועצת התלמידים והנוער הארצית"

"معك في كل مكان، وفي البجروت أيضًا.
بالنجاح، مجلس الطلاب والشبيبة القطري"

נספח: מאמרים
לשאלון עברית: הבנה, הבעה ולשון
לעולים חדשים (ברמות א–ב)
11284, קיץ תשפ"ג, 2023, מועד ב

מאמרים

לפניכם שני מאמרים. קראו אותם, וענו על השאלות בשאלון המחברת המצורף.

מאמר 1

איך צחוק מתגלגל?

יונת אשחר¹

הצחוק הוא פעולה אנושית. תינוקות מתחילים לצחוק בדרך כלל בגיל חודשיים. אומנם בכל התרבויות אנשים צוחקים, אך אנשים מתרבויות שונות או אנשים בגילים שונים לא תמיד יצחקו מאותם הדברים. מה גורם לנו לצחוק, ומה הצחוק מוסיף לחיינו?

אחד הגורמים לצחוק הוא לעיתים קרובות גורם ההפתעה. למשל, תינוקות צוחקים כשמבוגר נעלם לרגע או מכסה את פניו, ואז חוזר ומציץ פתאום. ילדים גם צוחקים כשרודפים אחריהם וקוראים: "אני אתפוס אותך..." ולבסוף מדגדגים אותם. כדי לגרום למישהו לצחוק – הפעולה צריכה להיתפס כפעולה לא מאיימת, כמו משחק. היא צריכה גם להתרחש בהקשר חברתי: אנשים צוחקים הרבה יותר כשהם בחברה, ובדרך כלל הצחוק הוא תגובה על מה שאדם אחר אומר או עושה.

צחוק הוא אומנם תופעה אנושית, אבל הוא קיים גם אצל בעלי חיים. כמו בני האדם גם קופים צוחקים כשהם רואים שמתכוונים לדגדג אותם. הם גם צוחקים כאשר מדגדגים אותם באברי גוף שרגישים לכך, כמו למשל בית השחי. קופים חוזרים ומבקשים בהתלהבות שידגדגו אותם שוב ושוב. כל מי ששמע ילד קטן מבקש "עוד פעם!" אחרי משחק של דגדוגים, מבין שההתנהגות הזו אופיינית גם לבני האדם. בעלי החיים שצוחקים וגם בני האדם נהנים לצחוק ורוצים לחזור ולחוות את החוויה שגרמה להם לצחוק.

בסוף המאה הקודמת גילו חוקרים מארצות הברית שחולדות² צעירות משמיעות קולות כאשר הן משחקות זו עם זו וכאשר מדגדגים אותן. לטענת החוקרים, הקולות האלה מבטאים צחוק והם דומים לקולות של צחוק אנושי. החולדות כמו בני האדם צוחקות בשעת משחק ודגדוגים, הן לא צוחקות כשהן מפחדות או מותקפות. ככל שהן מתבגרות, הן צוחקות פחות. בגוף של החולדות יש אזורים רגישים שדגדוג בהם גורם להן לצחוק. מחקרים גם הראו שכאשר מדגדגים חולדות, פועלים אצלן במוח אזורים כמו אלה שפועלים אצל בני האדם.

נוסף על כך, חוקרים דיווחו על קולות שדומים לצחוק גם אצל כלבים, ואפילו אצל פילים. אם כך, הצחוק הוא תופעה טבעית שמשותפת לבעלי חיים רבים. תופעה זו הלכה והתפתחה עם השנים, והתפקידים שלה הם ליצור אווירה של הנאה ושעשוע ולסמן לסביבה שאין כוונה לתקוף. בעלי חיים משמיעים קולות צחוק רק בזמן שהם משתתפים במשחק. לעומתם בני האדם למדו להשתמש בצחוק גם במצבים אחרים ולמטרות שונות.

* מעובד על פי אשחר, י' (2019). איך צחוק מתגלגל? מכון דוידסון. אוחר מ-davidson.weizmann.ac.il.

1 ד"ר יונת אשחר היא בעלת תואר דוקטור בפסיכולוגיה וכותבת על מדע פופולרי במכון דוידסון לחינוך מדעי.

2 חולדה – בעל חיים (מכרסם) הדומה לעכבר גדול.

כך למשל לצחוק יש תפקיד במהלך שיחה. בני אדם צוחקים במהלך שיחה כדי ליצור קשרים חדשים עם אנשים אחרים או כדי לחזק קשרים קיימים. הצחוק גורם להם לרצות להיפגש שוב. בזמן השיחה הוא יוצר אווירה טובה, וכך משפר את התקשורת בין המשתתפים. בזכות הצחוק השיחה נעימה יותר, והמשתתפים בה רגועים ומרגישים טוב יותר.

פסקה ו

עם הזמן בני האדם למדו "לזייף" צחוק ולהשתמש בו בזמן שיחה בכל מיני דרכים ולכל מיני מטרות. אנשים משתמשים בצחוק כדי להתחבב על האנשים שהם מדברים איתם ולהשפיע עליהם. ואולם, בני האדם הם כנראה היצורים היחידים שיכולים להשתמש בצחוק כדי להפגין כוח או כדי לפגוע במישהו.

פסקה ז

מחקר שהתפרסם בשנת 2016 הראה שאנשים צוחקים צחוק אמיתי כשהם מדברים עם חברים קרובים שלהם, לעומת זאת כשהם משוחחים עם אנשים זרים הם צוחקים לפעמים צחוק מזויף. האנשים שהשתתפו במחקר הקשיבו להקלטה של סוגי צחוק שונים והצליחו לרוב לזהות צחוק מזויף ללא קושי. הנבדקים שהוקלטו היו ממדינות שונות, ומכך אפשר להסיק שהמאפיינים של הצחוק משותפים לכל בני האדם בכל העולם. ברוב המקרים כולם יודעים לזהות אם הצחוק הוא אמיתי או מזויף, ועל פי זה לזהות את מידת הקרבה והקשר בין הצוחקים.

פסקה ח

הצחוק טוב לבריאות. בזמן שאדם צוחק, במיוחד בחברת אנשים שהוא אוהב, משתחררים במוחו חומרים שמשפרים את מצב הרוח שלו, גורמים לו הרגשה נעימה, ואפילו יכולים להפחית כאב. לדברי כמה מן החוקרים, ככל שצוחקים יותר, האווירה חברית יותר, והיא מעודדת צחוק לעיתים קרובות יותר. לכן בכל יום – השתדלו לצחוק! הצחוק בלבד הוא אולי לא התרופה הטובה ביותר, אבל הוא לפחות בחינם.

פסקה ט

מאמר 2**מדוע צחוק והומור נהפכו לחלק בלתי נפרד מחיינו?**לירז מרגלית¹

הצחוק הוא חלק בלתי נפרד מחיינו. יש שני סוגים של צחוק: הצחוק הטבעי והאמיתי, שקיים מאז ומתמיד, והצחוק המזויף, שהתפתח רק בשלבים מאוחרים יותר בהתפתחות האנושית. צחוק מזויף אפשר לזהות אפילו רק בשמיעה ולהבדיל בינו לבין צחוק אמיתי. גם קופים צוחקים לפעמים צחוק מזויף, בעיקר בתגובה על צחוק טבעי שמשמיעים קופים אחרים מהקבוצה שלהם. אפילו ילדים מזהים מייד צחוק מזויף. דבר מדהים הוא שמספיק להאזין כמה שניות לצחוק של אנשים מכל מיני תרבויות שחיים באזורים גאוגרפיים שונים כדי לדעת את מידת הקרבה והקשר ביניהם. סוג הצחוק מסגיר את מידת הקרבה בין הצוחקים.

פסקה א

צחוק והומור הם כלים מצוינים שבעזרתם אפשר לזהות תכונות אישיות, דעות ועמדות וקשר בין אנשים. הומור הוא סוג של סריקת מוח – "אמור לי מה מצחיק אותך, ואומר לך מי אתה". אחד הדברים המעניינים הוא שאם יודעים מה מצחיק אדם מסוים אפשר ללמוד עליו לא מעט.

פסקה ב

לעיתים באמצעות הומור אפשר להעביר ביקורת בצורה לא פוגעת. אולם יש המשתמשים בהומור כדי להעביר ביקורת ולבטא תוקפנות ואחר כך לומר – "זה היה בצחוק, מה אתה כזה רגיש?". זוהי התנהגות מתנשאת ותוקפנית מכיוון שהאדם מאשים את הצד הנפגע ברגישות יתר.

פסקה ג

למרות ההנאה שבהומור הוא גם יכול לחזק רגשות שליליים כלפי קבוצות אחרות, למשל בדיחות על עמים מסוימים או על קבוצות בחברה. הוא גם מחזק דעות קדומות בעניינים חברתיים. בדרך כלל המטרה של הומור כזה היא לתת כוח לאדם או לקבוצה באמצעות הקטנת האחר. מחקרים מראים שאפשר לדעת את הדעות של אנשים על דברים מסוימים לפי התגובות שלהם על בדיחות. לדוגמה, ככל שאנשים יותר שוביניסטים¹, הם יצחקו יותר מבדיחות שקשורות לנשים. התנהגות זו של אדם, גם אם הוא רק צוחק מבדיחות כאלה, מביעה את ההסכמה שלו לפגוע באחר.

פסקה ד

נוסף על כך הומור מחבר בין אנשים ומגבש חברים בקבוצה, בעיקר כאשר יש להם הומור פנימי שרק הם מבינים. אם אנשים בקבוצה מבינים את ההומור זה של זה, זוהי הוכחה לקשר הטוב ביניהם. גם במשפחות שיש להן הומור פנימי הקשרים חזקים יותר.

פסקה ה

* מעובד על פי מרגלית, ל' (2023). מדוע הומור הפך חלק בלתי נפרד מחיינו ואיך הוא קשור להישרדות? **מעריב**. אוחר מ־maariv.co.il.

1 ד"ר לירז מרגלית היא בעלת תואר דוקטור לפסיכולוגיה. חוקרת, כותבת ומרצה בתחום התנהגות משתמשים בעולם דיגיטלי.

2 שוביניזם (גברי) – תפיסת עולם הקובעת שהמין הגברי טוב יותר מן המין הנשי.